

בס"ד

עשרת ימי תשובה

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש.

אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי
שליחת בקשה. , ל eisikovits1@gmail.com

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד .

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים:

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

סוף מעשה במחשבה תחילה – לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן.

מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כרך ראשון על חומש בראשית – כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש

60 ש"ח

בלבד

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

עשרת ימי תשובה

עשרה – קיום העולם ('כד הקמח' לרבנו בחיי)

ולכך חייבה חכמתו יתברך בעשרת הימים הללו הידועים בכל ישראל הנקראים 'עשרת ימי תשובה' להיותם זמן לחוטא שישוב מחטאו. ומה שהיו עשרה לענין מוכרח לפי שחשבון זה הוא קיום העולם, שכן אמרו רבותינו בעשרה מאמרות נברא העולם. אחר שחטא אדם ועבדו עבודה זרה בימי אנוש והיו בונים היכלות לכוכבים ומקריבים להם קרבנות, נתחייב העולם כליה, בא נח ונשתכלל בזכותו והוא היה עשירי לאדם. אחר כך חטאו דור הפלגה ונתחייב העולם כליה, בא אברהם שהיה עשירי לנח ונשתכלל בזכותו, ואברהם עצמו נתנסה בעשרה ניסיונות ועמד בכולם, ומשם זכו זרעו לקבלת התורה שהיא עשרת הדברות שהם קיום העולם...

וכן במצוות היום הזה שהוא ראש השנה קבעה אותו תורה שיהיה יום הדין בראש החודש ושיהיה יום הכפורים בעשרה בחודש, ובאה הקבלה שהיא נר לרגלנו להודיענו על עשרת ימים הללו שהן קביעת זמן ליחיד החוטא לחזור בתשובה לפני השי"ת, ועל כן תקנו לנו רז"ל בתפלת היום הזה עשר מלכויות עשר זיכרונות עשר שופרות.

עשרת ימי תשובה - וסגולתם של ימים אלו

הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל נהג לבאר את סגולתם של ימים אלו, פי על באור חדש במעשה סדום ועמורה. נאמר בתורה בפרשת וירא (יח, כ"א) שהקב"ה אמר על אנשי סדום: "ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה". ויש שואלים היכן למעשה נתקיימה ירידה זו, שהרי מיד לאחר מכן באו המלאכים לסדום!

ושאלה נוספת, רש"י שם מביא שבאותו היום מנו תושבי סדום את לוט לשופט עליהם, ואם כך מסתבר שהוא היה ידוע כאדם השומר ומקפיד על כל הלכות סדום, קלה כבחמורה... אם, כן איך יתכן שכאשר באו המלאכים לעיר חרף את נפשו בעבורם, והזמין לביתו למרות שהדבר נגד את חקי המדינה?

ותרץ רבי יעקב קמינצקי, שעצם ביאת המלאכים, היא הייתה ה"בדיקה" שעשה הקב"ה לאנשי סדום. כאשר באו לעיר שפלה כסדום מלאכי עליון, קדושים וטהורים, הביאו עמם רוח של קדשה וטהרה. על לוט השפיע הדבר מידית, והוא מיד השתוקק לקיים מצות הכנסת אורחים, למרות הסיכון הגדול שבדבר. אך אנשי סדום היו כה משחתים, שאפילו ההארה המיוחדת ששלח להם הקב"ה לא השפיעה עליהם, והם נותרו אדישים וקשי עורף! על כן נחתם גזר דינם למיתה, כי הקב"ה ראה שאין עוד סיכוי שיחזרו בתשובה.

אותה הבדיקה בדיוק, באר רבי יעקב, חוזרת ומתרחשת מדי שנה בשנה בעשרת ימי תשובה. הקב"ה מתקרב אל בראיו, "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". מי שהשפעה אדירה זו של קדשה משפיעה עליו לטובה, והוא מנסה להתחיל לתקן את דרכיו, אות הוא שעדין נותרה בו לחלוחית של טוב, והוא זוכה ונכתב לחיים. אך אם, חלילה, האדם נותר אדיש, וקרבת ה' איננה פועלת בלבו מאומה, זהו סימן שבתוכו פנימה הוא כבר מנתק לגמרי, ועליו נאמר "לא זכו - נכתבים למיתה".

המגנט והחלודה ברוסיה (הרב שלמה שטנצל זצ"ל)

מקובל להגיד, כי באלול, אפילו הדגים שבים רועדים, מיום הדין מתקרב ובא, ר' יוסף דב גרינברג (מרוסיה) (חבר של אבא שלי זצ"ל הרב שלמה שטנצל זצ"ל מיישיבת חברון) שאלני, כתוב: קראוהו בהיותו קרוב, ואחז"ל זהו י' ימים בין ר"ה ליוהכ"פ, וק' וכי כל השנה הוא רחוק. הרי מלוא כל הארץ כבודו, ואמר שראה משל ברוסיה, כי במפעלי המתכת ברוסיה, אם ברזל מחליד ורוצים לראות אם יש בו ברזל, לוקחים מגנט, ואם הברזל נמשך סימן שבתוכו ברזל.

כן הקב"ה יורד בימים אלו, ואם האדם נמשך אל ה', זהו לאות שבלבו קיימת יהדות, ואם הוא אדיש, הרי זה סימן שיהדותו כלתה.

זה הכסף ילך לצדקה ואני אכנס ואלך לחיים טובים ולשלום

יהודי אמריקני תרם שני מיליון דולר למוסד תורני ידוע, וכאשר חתן את בנו תקופה קצרה לאחר מכן, ביקש הרב מישקובסקי להכיר לו טובה על תרומתו הנכבד, באמצעות מכתב בכתב ידו של הגר"א זצ"ל, שטיינמן זצ"ל, ובו תודה בשם הארגון על פעלו הרב. הרב שטיינמן שהעריך את פועלו של אותו ארגון, הסכים להתגייס לעזרה,

והחל להעתיק את הנוסח שרשם לו הרב מישקובסקי מלה במלה. לפתע נעצר, הוא התבונן במשפט שהיה רשום לפניו: "וכידוע, כל מי שדואג לילדים של הקב"ה ידאג הקב"ה לילדים שלו".

"את המשפט הזה אינני כותב", הבהיר לרב מישקובסקי. "מדוע ולמה?" שאל. "מהו המקור למשפט הזה?" בקש הרב לדעת. "הרב מבריסק אמר כך, 'הגיעה התשובה. 'ובכל זאת, לגבי אותו עשיר, איני מסגל לכתוב דברי חנפה ושקר כאלו. כל חיי אני מתרחק מן החנפה...'". נענה הרב ואמר. "מדוע יש בכך שקר וחנפה"? תמה הרב מישקובסקי שוב. "כמה הרוויח אותו יהודי בשנה האחרונה?" שאל הרב שטיינמן במקום תשובה. "עשרות מיליוני דולרים" ענה לו. "ומה לדעתך עושה בכסף אדם שהרוויח תוך שנה עשרות מיליוני דולרים?... שני מיליון מתוכם הוא נתן למוסד הנוכחי, חצי מיליון נוסף נתן לעוד מוסד, ולאחר - עוד רבע מיליון... ובסך הכל שלשה מיליון דולר מתוך הכל הוא תרם למוסדות. אין ספק שזוהי תרומה יפה, אך היא מהוה בסך הכל אחוז אחד או שנים, לכל היותר, מרכושו האגדי...". "אתם רוצים שאכתב שהוא דואג לילדיו של הקב"ה... אכן, אלו היה נוהג ההפך - נותן את כל עשרות המיליונים שיש לו לבניו של הקב"ה, הזקוקים נואשות לכך, כשלעצמו הוא מותיר את שלשת המיליונים הנותרים - אז היה באמת ובתמים דואג להם..."

דבר טוב - קבל חנינה!

בתוספת לעשרת ימי תשובה אנחנו אומרים: "אבינו מלכנו כלה כל צר ומשטין מעלינו" ומיד אחרי זה אומרים: "אבינו מלכנו סתום פיות משטיננו ומקטרגנו". (לבני עדות המזרח, אין את הקטע השני. יש להם רק אבינו מלכנו כלה כל צר ומשטין מעלינו. אם כי בסליחות, יש קטע מאוד דומה: "סתום פה שטן ואל ישטין עלינו זעום בו ויידום... זה לא מופיע בנוסח 'אבינו מלכנו', אבל זה כמעט אותו הנוסח).

שואל החפץ-חיים בספרו חובת השמירה (פרק שישי, הערה למטה): אם אמרת "אבינו מלכנו כלה כל צר ומשטין מעלינו" אז כל המקטרגים כבר מתים - כילית אותם! אם כילית אותם, מה אתה מבקש סתום פיות?! והלא הם מתים כבר - אין פיות - הם אינם וממלא כבר סתומים פיותיהם!?

משיב החפץ-חיים: אלא העניין, פעמים שאין זכויותינו גדולות כל-כך, שיכלו את המשטינים לגמרי. אנו מבקשים, שעל כל פנים, יסתום הקב"ה את פיהם, כדי שלא יוכלו לדבר... והנה ידוע, שהנהגת ה' יתברך, 'היא במידה כנגד מידה', אם האדם כובש את פיו בשעת מריבה, שלא לדבר - גם הקב"ה למעלה, סותם את פי המקטרגים, שלא להשטינו. יוצא אם כן, שתלוי הדבר באדם עצמו: אם למטה האדם סותם את פיו, גם למעלה, הקב"ה סותם פיות המקטרגים.

ממשיך החפץ-חיים ומוכיח זאת מן הפסוקים: וכן איתא במדרש שוחר טוב, על הפסוק (משלי יא, כז): "... וְלֹדֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ " - אם ראית אדם, שמדבר רע על חברו, אף מלאכי השרת מדברים עליו רעות. שנאמר (תהילים ז, יז): "שׁוֹחַר טוֹב יִבְקֹשׁ רָצוֹן - יָשׁוּב עִמָּלּוֹ בְּרֹאשׁוֹ" ... ולהפך, אם דרכו לדבר טוב על חברו, כמו שכתוב בפסוק אחר (משלי יא, כז): "וְלֹדֵשׁ רָעָה - תְּבוֹאֶנּוּ" ... אם ראית אדם שמדבר טוב על חברו, אז מלאכי השרת, מדברים עליו זכות. הדא הוא דכתיב: "נִחְנֹתִי אֶת אֲשֶׁר אֶחָוִן וְרַחֲמִי אֶת אֲשֶׁר אֶרְחֵם" כיוון שהקב"ה נותן חנינה, למי שמדבר טוב על בניו...

בימים אלו אנו עומדים בפני הכרעה על עתיד השנה ואיך שהיא תראה. מי שרוצה חנינה חייב להתאמץ ולדבר אך ורק טוב על בניו של מלך

נשמה שנתת בי - טהורה!

סיפר בעל תשובה את סיפורו האישי, שכאשר חי בעבר ללא קיום תורה ומצוות, הוא ישב בבית הכלא, ויום אחד הגיע לבית הסוהר איזה שהוא מרצה. כמה אסירים משועממים באו לשמוע אותו. האחד הניח רגל על רגל, השני הניח רגל על כתפו של חבר, וכך ישבו והטו אוזן... אותו מרצה סיפר משל, ומשל זה עורר אותו מאוד. הוא סיפר על אדם אחד, שהייתה לו מרגלית יקרה מאוד, ששוויה רב. יום אחד נפלה המרגלית וקיבלה שריטה. הצטער מאוד בעל המרגלית, כיון שעקב השריטה ירד ערך המרגלית באופן משמעותי. בצערו הלך אל הצורף, אולי יצליח לשייף אותה ולטשטש את השריטה. והנה פנה אליו הצורף: תאמר לי אדוני, מה שמך? 'דניאל', ענה האיש. אם כן, אמר הצורף, יש לי עבורך עצה נהדרת: על המרגלית כבר יש קו אחד מאוזן של שריטה. כעת נסתת יפה כתב לאורך, ותצא לנו האות ד', וזו תהיה חריטה מעוטרת של האות הפותחת את שמך. הרעיון מצא חן בעיניו, וכך עשה והיה מאושר.

כך, אמר להם אותו מרצה, אנו נפלנו ויש לנו שריטה של חטאים בנפשנו, אבל דווקא אותה אפשר למשוך - לעשות תשובה, להשתנות, לחרוט חרטה ויודי בלבנו, ואז נהיה אנשים מיוחדים ואהובים יותר, והיהלום יהיה משובח יותר. ממשיך ומספר בעל התשובה, שהיו לו הרבה תוכנות מה לעשות עם החבר'ה כאשר יצאו מבית הסוהר. הוא הרי עבר שם השתלמויות ברמה גבוהה כיצד להיות גנב מוצלח יותר, בפרט שאין עבודה אחרת... אבל כאשר שמע את הדברים הללו, החליט לעשות תפנית ולעזוב את הכל, וכך הפך להיות בעל תשובה אמתי.

אוי לנו מיום הדין!

איציק הוא אדם מאמין, אוהב את התורה ואוהב את היהדות, בשבת עושה קידוש, אוכל מצות בפסח, מקפיד על טקסים יהודיים בחגים, מקפיד לאכול סופגניות בחנוכה, אוזני המן בפורים, גם עוגת גבינה בשבועות, בקיצור אדם מסורתי. אבל מה? קשה לו

לשמור שבת ממש עם כל הדקדוקים, או להתפלל שלוש תפילות ביום, לשמור כשרות וכו'. כל "הדקדוקים" האלה מכבידים עליו. "העיקר הלב", הוא אומר. כאשר שואלים אותו, ומה תגיד לפני בורא עולם אחרי 120 שנה? איך תצטדק על העבירות שעברת? על המצוות שלא קיימת? איציק אינו מודאג מכך, לא שהוא אינו מאמין בעולם הבא, חס וחלילה. אלא שהוא מרגיש שהוא עם בורא עולם כבר יוכל להסתדר, הוא יטען לבורא עולם שככה הוא גדל, שקשה להשתנות, הוא גם לא רצה להכביד על האישה והילדים ולעורר מחלוקות. ובכלל הוא הרי השתדל להיות אדם טוב, לא עשה רע לאף אחד, הייתה לו אמונה חזקה. וזה הרי העיקר, לא? הוא בטוח שבורא עולם "יבין" אותו ויסלח לו, הוא הרי אבא רחמן! וכך ממשיך לו איציק את שגרת חייו ללא דאגות וללא נקיפות מצפון.

איציק אינו היחיד, אנשים רבים מתחמקים מן החובה המוטלת עליהם בעולם הזה במחשבה ש"עם הקב"ה אני כבר אסתדר". פעמים רבות מזדחלת בלבנו הרגשת בטחון ושאננות באשר לעמידתנו בפני בית דין של מעלה. ובשל הרגשה זו אנו נוטים להוריד בעצמנו "נטל" קשה. "מסתפקים במועט" בקביעת עיתים לתורה, מתרשלים בעבודת המידות, בשמירת הלשון, בדקדוקי הלכה וכדומה. לא ממצים את מלוא הכוח לעבודת ה' יתברך. האם אכן יתקבלו הסברינו והצטדקויותינו בשמים?

על כך נוכל ללמוד מפרשיית יוסף ואחיו. בפרשת "וישב" מסופר על מכירת יוסף על ידי אחיו. עיון בפרשייה זו מגלה לנו כי האחים הקדושים כלל לא התחרטו על המכירה. היו להם צידוקים רבים ואפילו נימוקים הלכתיים מובהקים למכירה זו. גם כאשר האחים מגיעים למצרים ויוסף מתנכל להם ומבקשם להביא את בנימין, תגובת השבטים היא: "ויאמרו איש אל אחיו, אבל אשמים אנחנו על אחינו, אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו...." כלומר, האחים מבינים כי הצרה באה אליהם בעקבות מכירת יוסף, ובכל זאת עדיין אינם מודים בטעותם על עצם המכירה, אלא רק על כך שלא שמעו לתחנוניו של יוסף. זאת אומרת, האחים התהלכו כל הזמן בהרגשה שהם עשו את הטוב והישר בעצם מכירת יוסף. והנה כאשר מתוודע יוסף אל אחיו, תגובת האחים הינה קיצונית ומפתיעה: "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו" - הדיבור נעתק מפיהם, לא יכלו לדבר! מדוע? הרי היו להם הצטדקויות מצוינות למכירתו של יוסף, אז מה קרה פתאום? מדוע הם שותקים? מדוע אינם יכולים להסביר ליוסף את שיקוליהם ההגיוניים ונימוקיהם ההלכתיים? כי אז בבת אחת, הם קלטו את האמת! הנה יוסף ניצב מולם, החלום שסיפר להם פעם על ירח ואחד עשר כוכבים שמשתחוים לו היה אמת לאמיתו. ממילא כל שיקוליהם היו מוטעים מיסודם, בבת אחת התברר להם שהם חיו בטעות נוראה! האמת הכתה בהם בחוזקה, והם התמלאו בוש גדולה כל כך, עד שלא יכלו לענות.

על כך אומר המדרש: "אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה!" אוי! אוי לנו! מה נאמר לפני אבא שבשמים? כאשר האמת תתייצב למול עינינו, כל כך ברורה ונוקבת, מה נדבר ומה נצטדק? "לא היה לי זמן?" והרי לדברים אחרים הקדשת זמן יקר. היה לי קשה לשנות הרגלים? הרי בכל מה שקשור לעולם הזה ידעת להתגמש טוב מאוד. אז מה? אשתך התנגדה? הרי כשרצית דברים אחרים ידעת טוב מאוד לשכנע אותה! נו, אז למה בכל זאת לא מיצית את כוחותיך? למה לא התאמצת יותר? הכל נבע בסך הכל מהתרשלות ועצלות! ומול האמת הנוקבת של בורא עולם מה נוכל להצטדק? מה נוכל לומר?

"אין הדבר תלוי אלא בי"!!!

"אם אין אני לי מי לי"

נתאר לעצמנו תרנגולת לבנה, צחורה כשלג, שהשתכשה בעפר, וכל כנפיה התלכלכו לבלי היכר. אם נרצה לנקותה במים וסבון וחומרי ניקוי, הלכלוך עלול להידבק בה יותר וללא מועיל. הדרך הטובה ביותר לניקיונה היא שהתרנגולת תתנער מעצמה, תנער את כנפיה כמה פעמים, ותחזור לצחותה ויופייה.

כך ידע האדם שאף אחד לא יוכל לנקותו מחטאו. אין שום שיטה בעולם שבה יוכל האדם להשיג ניקיון לנפשו, אם לא שהוא עצמו יחליט: "אם אין אני לי - מי לי!" ויתנער מחטאיו, ותהיה נשמתו צחה ונקיה מכל עוון וחטא.

הצעתו של פיקח (מרווה לצמא)

בא יהודי קשה יום לפני הגאון רבי ישראל מאיר מראדין, ה"חפץ חיים" זצוק"ל, והתאונן לפניו על צרותיהם של עם ישראל. מתקשה אני לשאת את הצרות הרבות, התלונן האיש. החל ה"חפץ חיים" מעודד אותו בדברים: "עוד רגע קט תבוא הגאולה, ואז יגאלו ישראל מצרותיהם". שמע היהודי ואמר בצער: הרי כבר אמרו חז"ל שאין ישראל נגאלים אלא בתשובה, והמצב רק הולך ומדרדר, עד שלא מובן כיצד ישובו ישראל מחטאיהם. השיב לו ה"חפץ חיים": משל למה הדבר דומה, לסוחר שבא אל הסיטונאי כדי לרכוש ממנו סחורה, תמיד נהג לקחת סחורה ולשלם רק לאחר שמכרה, אלא שבתקופה האחרונה נצטברו חובותיו, והסיטונאי סרב לתת לו סחורה. הן לא עמדת בהתחייבויותיך, וכיצד אספק לך סחורה נוספת? פרץ הסוחר בבכי מר - אם לא תספק לי סחורה, כך אמר, אתמוטט חלילה לגמרי ולא יהיה בידי לחם לילדי. שמע הסיטונאי וכבר בקש לספק את הסחורה, אך כאן קפצו עובדיו של הסיטונאי והחלו לפרט את כל חובותיו שלא שילם עד כה. נקלע למקום פיקח אחד, שמע את אשר ארע ואמר לסוחר: שמע לקולי, מדוע עליך לרכוש בבת אחת כמות גדולה של סחורה, קנה מעט, שלם במזומנים, תמכור, ושוב תקנה, עד שעסקיך יתייצבו.

זה המצב שבו אנחנו נתונים, הסביר ה"חפץ חיים" ליהודי. עם ישראל נמצא בגלות מרה, והקב"ה רוצה ומשתוקק לגאלם. באה מדת הדין ומעכבת. שכן מצבנו הרוחני האישי של כל אחד מאתנו הוא בשפל המדרגה. אבל בל נתייאש, יכולים אנו לנהוג על פי הצעתו של אותו פיקח: אט אט נשוב בתשובה: נתקן את חטא הדיבור, נקבע עתים לתורה, נוסיף מצוה למצווה עד שנסלק את כל חובותינו לאבינו שבשמים ונתייצב מחדש על רגלינו. לבנה ללבנה, מצוה למצווה, זכות לזכות, כך נזכה בעזרת ה' לגאולה השלימה. בנו הדבר תלוי, ביכולתנו הוא!

בשלי הסער הגדול הזה!

בספר יונה, שבו אנו קוראים ביום הכיפורים, מסופר על יונה הנביא שביקש ממנו ה' ללכת ולהזהיר את אנשי נינווה על חטאיהם, ולהתרום בהם שאם לא ישובו בתשובה, הרי בעוד ארבעים יום יהפוך ה' את כל נינווה. יונה חשש מאוד מפני שליחות זו, מפני שידע שאנשי נינווה ישמעו לדבריו ויחזרו בתשובה, ובוזה יגרם חלילה קטרוג על עם ישראל, שאף הם שומעים נבואות ותוכחות, ואין כולם שמים על לב. לכן העדיף יונה להתחמק משליחות זו, "ולברוח" מפני ה' - ללכת לתרשיש, מקום מחוץ לגבולות ארץ ישראל, ואין הנבואה יכולה לחול עליו שם, שאין הנבואה שורה בחוץ לארץ. אך בורא עולם, מלוא כל הארץ כבודו, מי יכול להסתתר ולברוח מפניו?! "וה' הטיל רוח גדולה אל הים, ויהי סער גדול בים, והאניה תשקב להשבר". יראו המלחים וזעקו לאלוהיהם, אלוהי עץ ואבן, ולא נענו. ניסו להטיל את כליהם וחפציהם לים כדי להקל את משא האוניה, אך גם זה ללא הועיל. ויונה לא ידע מכל אשר נעשה, כי היה בירכתי הספינה ישן. כשראו המלחים שהסערה הולכת ומתגברת, והשתדלויותיהם אינן מועילות, החליטו להפיל גורל כדי לדעת בשל מי באה עליהם הסערה - "ויפל הגורל על יונה". פנו אליו ושאלוהו: "הגידה נא לנו באשר למי הִרְעָה הזאת לנו, מה מְלַאכְתָּךְ וּמֵאֵין תָּבוֹא...?" מספר להם יונה את כל קורותיו, ואחר כך אומר: "שְׂאוּנִי וְהִטְלֵנִי אֶל הַיָּם, וְיִשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם, כִּי יוֹדַע אֲנִי כִּי בְּשָׁלִי הַסֵּעֵר הַגָּדוֹל הַזֶּה עָלֵיכֶם!" ואכן כך היה, וההמשך ידוע, כמסופר בספר יונה.

אומר הרב מבריסק זצ"ל: מתשובתו של יונה אנו למדים דבר גדול. הרי בספינה היו כולם עובדי עבודה זרה, מלבד יונה, ולא היו חסרות סיבות לתלות בהן את הסערה. אבל יונה הנביא שידע כי יש עליו טענה - לא חיפש הצטדקויות, ולא חיפש על מי להטיל את האשמה. תכף ומיד הודה ואמר: "כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם!". בימים אלו, בהם נדרש כל אחד מאתנו לפשפש במעשיו ולתקנם, עלולים אנו ליפול בעצת היצר ולומר: יש אנשים שבאמת צריכים להתחזק ולחזור בתשובה, המצב הרוחני היום ממש לא פשוט, יש אנשים שאפילו בכיפור אינם צמים. והפריצות ברחוב - ממש נורא ואיום, ובכלל - הממשלה הזאת הורסת את הדת במדינה, חנויות של בשר

חזיר מפוזרות בכל הארץ, השבת נרמסת בראש כל חוצות. יש לעם ישראל הרבה מה להתחזק לפני שדווקא אני - אדם טוב וחף מפשע - אתקן את עצמי. אולם עלינו לדעת - כי טענות אלו, הם טענות היצר הרע, שרוצה למנוע אותנו מלתקן את מעשינו על ידי טענות שווא. על כל אחד ואחד לומר לעצמו: "בשלי הסער הגדול הזה!" כי אכן מכל אחד ואחד ה' דורש התחזקות לפי דרגתו ומצבו, ומי שנמצא בדרגה רוחנית גבוהה יותר, ה' דורש ממנו התחזקות בדרגות שלו.

הוציאה ממסגר נפשי

אומר הגאון רבי אליהו לופיאן משל למה הדבר דומה: לאדם שנכנסה צפור לתוך כף ידו, וסגר עליה בכפו. אמר: הרי אומרים בני אדם שהציפור הזאת יש בכוחה לעוף למעלה, ואילו אני רואה שאיננה יכולה לזוז... אמרו לו: שוטה שבעולם! פתח את ידך, שחרר את הציפור, ותראה איך היא עפה מעלה מעלה...

והנמשל הוא: כשהאדם אומר: אינני יכול לעשות תשובה, אינני יכול להתקדם ברוחניות, אומרים לו: שוטה שבעולם! טמטמת את עצמך! סגרת את נפשך בתאוות ובהרגלים, לכן אינך יכול להתגבר. פתח את המסגר, השלך את שלשאלות התאוות וההרגלים הרעים מעל נפשך, ואז תראה איך אתה יכול להגיע לתשובה שלימה ולהגביה עוף עד השמים! כי "אין הדבר תלוי אלא בי"!!!

"איך לא לפגוע בזכויות שלי?"

"זְכַרְנוּ לְחַיִּים. מָלַךְ חֶפְץ בְּחַיִּים. וְכַתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים. לְמַעַן (לְמַעַן) אֶ-לֹקִים חַיִּים"

נשאלת השאלה: איך יתכן לומר להקב"ה שיזכור אותנו לחיים - למענו? כביכול מובן שאומרים למלך (ועוד בימי דין...): "תראה אדוני המלך... מצדי למות! אבל אם אתה רוצה בשבילך (= למענך) אז תזכור אותי לחיים..." הייתכן? איזה מלך יסכים לבקשה כזו?!

התשובה נאמרה ע"י רבי ישראל מסלנטר זצ"ל מתוך מעשה שקרה לו: באחת מנסיעותיו של רבי ישראל מעירו 'סלנט' למדינת צרפת נכנס לפוש בפריז באחד מבתי הקפה הכשרים שם. הוא הזמין כוס תה. לכשיסיים אותו מלצר אדיב שהגיש לו את כוס התה הגיש לו גם את החשבון. רבי ישראל נדהם מהמחיר ושאל את המלצר: "תגיד לי בבקשה כמה כוסות אתה שותה כאן בכל יום?" "ענה המלצר בתמימות: "כמה שאני רוצה בין 10-15 כוסות בכל יום". התפלא ר' ישראל ושאל: "ומניין לך כל כך הרבה כסף לשלם עבורן? האם גם אתה משלם מחיר כזה על כוס בודדת?!" חייך המלצר וענה: "אני מלצר אנחנו יכולים לאכול ולשתות כמה שאנחנו רוצים. בעל הבית מבין

שאם הוא רוצה שנחלק את סחורתו לאנשים כאן, הוא צריך לתת לנו בחינם - זה כדאי בשבילו"...

כשחזר רבי ישראל לעירו 'סלנט' כינס את תלמידיו ושאל אותם: מכוח מה נשאר לנו בכלל זכויות בעולם הזה? הרי כל הנהנה מהעולם הזה גורעים לו מזכויותיו בעולם הבא?! אם כן בוודאי בזבזנו את כל מה שהיה לנו בעולם הבא והיאך נבוא לבורא עולם בדרישה בראש השנה לתת לנו חיים? הוא סיפר להם את הסיפור ואת תשובתו של המלצר: "אני מלצר אנחנו יכולים לאכול ולשתות כמה שאנחנו רוצים. בעל הבית מבין שאם הוא רוצה שנחלק את סחורתו לאנשים כאן, הוא צריך לתת לנו בחינם - זה כדאי בשבילו"... אמר להם רבי ישראל לתלמידיו: מי שמזכה הרבים הוא המלצר של הקב"ה - הוא איננו משלם על מה שהוא אוכל ושותה כאן וממילא אין גורעים לו מזכויותיו... אנו אומרים: "זְכֵרְנוּ לַחַיִּים. מְלֶךְ חַפְּץ בַּחַיִּים. וְנִתְּבְנוּ בְּסֶפֶר הַחַיִּים - לְמַעַנְךָ (לְמַעַנְךָ) אֱ-לֹהִים חַיִּים" ע"י זיכוי הרבים שלנו אנו למעשה המלצרים שלך - למענך זכרנו לחיים...

עשרת ימי תשובה: עצת היצר (אור דניאל).

בארה"ב גל הגניבות גאה והמשטרה הפעילה כוחות רבים על מנת לאתר את חברי הכנופייה. באחד הימים קיבל מפקד המשטרה הודעה בזו הלשון: "מחר בשעה שלוש, כשתעבור ברחוב פלוני, נגזול ממך את השעון הזהב היקר שברשותך, ראה הוזהרת!!!" המפקד הבין מיד, שהודעה מוזרה זו נשלחה אליו מאחת מכנופיות הגנבים, שאחריהן נערך מצוד. "כיצד עלי להגיב להודעה זו?" - שאל מפקד המשטרה את עצמו הוא חכם בדעתו, חשב שוב ושוב, היסס והתלבט: האם לעבור באותו רחוב באותה שעה ולהפגין אומץ וכוח או שמא להתעלם מההודעה. לבסוף החליט החלטה נחושה: "אעבור מחר באותו רחוב, בדיוק בשעה שעליה הודיעו אנשי הכנופייה, ונראה אם יעזו לגעת בי ובשעוני לרעה." ואכן למחרת בשעה שלוש, עבר המפקד במקום המיועד, והנה נפל לרגליו כר נוצות, שנשמט מידיו הרועדות של רוכל זקן ועלוב מראה, אשר צעד לידו במסכנות. הנוצות התעופפו מן הכר הפרוס ודבקו במדיו המגוחכים של מפקד המשטרה. והרוכל הזקן - חש עצמו אשם במאורע. כשמילות התנצלות על שפתיו הוא קרב אל השוטר, ובמאמץ עזר לו לנקות את בגדיו מן הנוצות. דקות אחדות חלפו עד שמדיו של השוטר הניחו את הדעת, פחות או יותר. ואז ביקש הרוכל את סליחתו בקול רועד, ושוב מלמלל כמה דברי התנצלות ופנה להמשיך בדרכו.

גם השוטר המשיך בדרכו. אך מבט חטוף שנשלח אל פרק ידו הותירו מסומר במקומו: שעונו, שעון הזהב היקר שלו, נעלם ואיננו. לפני רגעים מספר פיאר את ידו, ועתה איננו... לא היה המפקד צריך להרבות במחשבות ובניחושים כדי לדעת שגונב השעון לא היה אחר מאשר "הרוכל הזקן והמסוכן". "הצגה נאה ערך לי פה הרוכל" -

חשב המפקד במרירות – "ומתי גנב את שעוני? אכן, היה זה בזמן שהתנהג באדיבות למופת... הן התנצל, ועזר לי להתנקות מן הנוצות שדבקו בי, ובאותה עת ביצע בי את זממו וגנב את שעוני..."

מעשה זה בא ללמדנו, שעלינו להכיר היטב את טבעו וטיבו של "הגנב הערמומי", המתחפש למסכן או לאדיב. מסתתר הוא בין ידידים ורעים, האוהבים אותנו "אהבת נפש", וכל חשקו וחפצו הוא לסייע לנו לקיים את התורה והמצוות. בכל פעם הוא מגיע ומשכנע עד כדי כך שאי אפשר לסרב. אין ספק, כי כוחו הגדול של היצר הרע הוא בידדותו הטובה עמנו ובטוב ליבו, ברחמנותו הרבה ובאדיבותו היתרה. הוא נחמד, נוח, נעים, סבלן והצעותיו הן כה מפתות שאין שום סיבה שאנו נסרב לבקשותיו.

הרי לנו כמה מהצעותיו "ההגיוניות": לקרוא עלונים בשעת התפילה כדי להתמצא בפרשת השבוע. להשאיר את הטלפון הנייד בתפילה על רטט כי אולי מישוהו צריך אותי באופן דחוף. לאכול סמוך לתפילה כי הרעב מציק ולא אוכל לכוון כראוי בתפילתי. בין מנחה לערבית לצאת מביהכ"נ ולשוחח עם חברים על עניינים דחופים. בחזרת הש"ץ ובפתיחת ההיכל לשוחח ולברר עניינים. להגיע לתפילה לקראת "ברוך שאמר". האם נלכדת ברשתו בחלק מהצעותיו המעניינות?

לדוגמא, נושא התפילה. מדי בוקר הוא מציע לנו לישון "עוד חמש דקות" כדי שנקום לעבודת הבורא רעננים ושלווים... ולבסוף התוצאה ש... נרדמנו לעוד חצי שעה והפסדנו תפילה במניין... זה כוחו של היצר – להרדים אותנו, ורק כאשר אנו מתעוררים אנו מצטערים על שנכנענו לו. מתכסיו של היצר הוא לסמא את עיני האדם. שיטה זו של היצר הרע – אומר הגר"י ניימן זצ"ל בספרו "דרכי מוסר" – מקבילה לשיטת צידי עופות המניחים בתוך המצודה מאכל ציפורים. מגמתם ברורה – הרי הם אינם עושים זאת מתוך כוונה לדאוג להזנת העופות, אלא מפרישים מעט אוכל משלהם ועל ידי זה יוכלו להשיג רווח גדול יותר.

אנו עדים היום למעטפות מפתות רבות הזורמות לתיבות הדואר שלנו ובהן מכתב בנוסח זהה פחות או יותר: "שלום, מר...! רציתי לבשר לך כי זכית במתנה! כן! כל אשר עליך לעשות הוא להתקשר למספר הטלפון המופיע בתחתית הדף והמתנה בדרך אליך! על החתום, מנכ"ל חברת..." הנך אץ לחייג למספר הרשום כדי לקבל את המתנה, ואכן מעבר לקו עונה לך פקיד המאשר את דבר זכייתך ב"מתנה נפלאה ושימושית", ותוך כדי השיחה הוא מציע לך בדרך מיומנת להוסיף למשלוח המתנה כל מיני מוצרים ב"מבצעי ענק" ובתשלומים נוחים ועליך למהר להחליט כי המבצע מסתיים בעוד יומיים... תוך דקות הנך מגלה שרכשת כמות לא מובטלת של מוצרים "מוזלים" שמימך לא היית נזקק להם ורק לאחר מכן הנך מגלה שאם תחשב את סך

כל קניה ה"מוזלת" תגלה שהשקעת סכום לא קטן בזכות המתנה ששוויה כמה שקלים בודדים... זהו כוחו של היצר!

הבה נזכור שבימים אלו של עשרת ימי תשובה יודע גם היצר כי אנשים מקבלים עליהם כל מיני קבלות וחפצים לנצל ימים אלו כדי לשוב בתשובה על מנת לזכות ביום הדין. לצערנו, מתברר שהחוזר בתשובה הגדול ביותר, "בעל התשובה מספר אחד", הוא לא אחר מאשר... היצר הרע! הוא כל הזמן מפשפש במעשיו, מחפש היכן טעה, במה הוא יכול לשפר וכל זאת כדי שיוכל להחטיא את האדם. דרכו של היצר היא להביא את הפיתיון, כפי שהדייג יודע לעשות. הדג שמח וטוב לב שהנה זוכה לקבל את מזונו ללא עמל וטורח ופתאום הוא מגלה שהוא נלכד ברשת. כך דרכו של היצר – הוא מחפש עבור כל אחד ואחד את הפיתיון שילכדהו ברשתו ולאסוננו הוא עושה מלאכתו נאמנה...

"...ותשובה מעבירין את רוע הגזירה"

הרמב"ם מביא בהלכות תשובה פרק ג הלכה ג': "...וכשם ששוקלין זכויות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה. מי שנמצא צדיק נחתם לחיים. ומי שנמצא רשע נחתם למיתה. והבינוני תולין אותו עד יום הכיפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה"

ר' איצ'לה פיטרבורגר מקשה קושיא: לדברי הרמב"ם: "הבינוני תולין אותו עד יום הכיפורים" דהיינו עשרת ימי תשובה. אם עשה תשובה נחתם לחיים, ואם לאו - נחתם למיתה". אם הבינוני הוא מי שעוונותיו וזכויותיו הם מחצה על מחצה ובשל כך אין הכרעה בדינו, מדוע צריך הוא לעשות תשובה?! כל שעליו לעשות היא מצווה אחת ויכריע עצמו לכף זכות?!

תירץ הרב ש"ך: מאחר ולאחר ראש השנה החלה שנה חדשה וחשבון חדש על מעשיו של האדם מתחיל כעת, לא יכולה עוד עשיית מצווה להטות את הכף ולשנות את המאזן. שכן זו נספרת על כף המאזניים של השנה החדשה (והיא תבוא חשבון בראש השנה הבא). על כן, אם רוצה הבינוני לשנות את חשבון העבר (השנה שעברה) יכול הוא ע"י שישוב בתשובה על מה שעשה, ואז יהפוך את החטאים לזכויות. רק כך יוכל להטות את הכף.

יוצא איפה, שהתשובה הנדרשת בעשרת ימי תשובה היא על מנת להפוך את החטאים של אשתקד לזכויות ובכך להכריע את כף המאזנת לטובת הזכויות... ולהיחתם בשל כך ביום הכיפורים לשנה טובה ומתוקה...

אין דבר העומד בפני התשובה

נאמר בתורה: "וַיְהִי בַּהֲיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיָּקָם קִין אֶל הָבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ: וַיֹּאמֶר ה' אֶל קִין אֵי הָבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי, הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר מָה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה: וְעַתָּה אָרוּר אָתָּה מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ: כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תִסָּף תֵּת פִּתְּהָ לָּךְ נָע וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר קִין אֶל ה' גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא: הֵן גִּרַּשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר וְהָיִיתִי נָע וְנָד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָּל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי: וַיֹּאמֶר לוֹ ה' לָכֵן כָּל הָרֹג קִין שְׂבָעָתִים יָקָם וַיִּשֹׁם ה' לְקִין אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת אֹתוֹ כָּל מֹצְאוֹ: וַיֵּצֵא קִין מִלִּפְנֵי ה' וַיֵּשֶׁב בָּאָרֶץ נֹד קְדָמַת עֵדֶן".

מעשהו של קין מזעזע ונורא, על מה ולמה הרג את הבל אחיו?! הרי כל העולם לפנינו, הכל שלהם, יכולים לעשות הכל כאוות נפשם, ועדיין לא מספיק לו לקין כל זה, הוא הולך והורג את אחיו היחיד?! לא אכפת לו מאבא שלו ומאימא שלו שיצטערו?! ממש אכזריות נוראה. והבא בחז"ל שלא ידע קין מהיכן להרגו, והיה מנסה מכל מיני מקומות בגופו, ופצע אותו בידיו וברגליו, שאולי ימות מפה ואולי משם, ולכן נאמר בפסוקים: 'קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה' - לא נאמר 'קול דם' לשון יחיד אלא דמי לשון רבים, שיצאו לו דמים רבים מכמה מקומות. והנה על אף המעשה הנורא והמזעזע הזה, נאמר שם: "ויצא קין מלפני ה'", ואמרו רבותינו, שיצא קין מלפני ה' שמח, ופגע בו אביו אדם הראשון, שאל אותו: מה עשה הקב"ה בדינך? אמר לו: עשיתי תשובה והתפשרתי. התחיל אדם הראשון להכות על פניו, ואמר: כך היא כוחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע לעשות תשובה על חטאי שאכלתי מעץ הדעת?! מיד אמר את המזמור 'טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון', להודות לבורא עולם שנתן לאדם הזדמנות פז למחוק את המעשה שעשה על ידי ששב בתשובה.

והיה כלא היה

ובאמת מצד הדין והסברא, אדם שעבר עברה, לעולם לא היה יכול למחוק זאת, כי אע"פ שהוא מודה ומתחרט שטעה, מכל מקום את הנעשה אין להשיב, כי במציאות היה כאן מעשה עברה, ואיך אפשר להתייחס לזה כאילו לא היה דבר?! ניחא, אם היינו אומרים שמעשה העברה קיים אלא שמתחרט שעשה זאת, והקב"ה מקבל את התנצלותו, זאת אפשר להבין. אבל באמת זה לא כך, כי אדם שזוכה לשוב בתשובה שלימה, הקב"ה מוחק לו את העוון לגמרי כאילו לא עשהו כלל, ולא רק שמוחק אלא כפי שהובא לעיל, שאם זוכה לשוב בתשובה מאהבת ה', עוונותיו נהפכים לו לזכויות. זו ממידת טובו של בורא עולם לתת לאדם השב בתשובה, הרגשה של 'בוא ונפתח דף חדש', ואז כבר יש לו הרבה יותר חשק לפעול באמת ולעשות אך ורק מעשים טובים כרצון הבורא יתברך.

מספרים מעשה מפורסם שהיה לפני כעשרים שנה בזוג שהתחתנו, והנה בסוף החתונה ניגש אבי החתן לשלם את הכסף המגיע לתזמורת כפי שסוכם ביניהם. ממשמש האב בחליפתו והכסף איננו, הבין כי נגנב הכסף, הצטער מאוד והשיג כסף אחר לשלם לתזמורת. לאחר ימי ה'שבע ברכות' הזמינו הזוג החדש את הוריהם שיבואו לביתם לראות את הסרטת החתונה, והנה בתוך הריקודים רואים שאב החתן מוציא את חליפתו ומניחה על גב הכיסא ורוקד בשמחה, ולאחר כמה רגעים רואים את אבי הכלה מסתכל אנה ואנה, מכניס את ידו, ו... מוציא את הכסף ומכניסו לכיסו. אי אפשר לתאר אלו בושות היו באותו רגע לאבי הכלה, אשר היה מוכן לקבור את עצמו חי, ולא להתבייש בוש כזאת ליד חתנו החדש והוריו. הבה נתבונן, כמה היה מוכן אבי הכלה לשלם לצלם, שישכים למחוק את הקטע הזה? הלוא כל כסף שבעולם, ובלבד שיציל אותו מבושה זו! והנה אומרים חז"ל, כי לאחר שהאדם נפטר ובא לתת דין וחשבון, מראים לו את כל מעשיו שעשה מיום שנולד ועד יום מותו. וכשעשה עברות ושב בתשובה, בורא עולם מוחק את הקטע מההסרטה לגמרי, ולא יראה אותו כלל ביום הדין! זהו כוחה של התשובה.

מפנה מקום לעברות נוספות

חלק הכרחי מתהליך התשובה הוא הוידוי, דהיינו שיאמר האדם בשפתיו את אשר חטא. ותיקנו חז"ל בסדר התפילה נוסח וידוי, שבו אנו מכים על חטא ואומרים: "אשמנו, בגדנו" וכו'. אולם עלינו לזכור את אשר כתב הרמב"ם בהלכות תשובה: מה היא התשובה? שיעזוב החוטא את חטאו ויסירהו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד... וכל המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב את החטא, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועילה לו עד שישליך את השרץ.

ורבנו יעקב מדובנא המשיל משל בזה, על הפסוק בישעיה (פרק א פסוק ה) "על מה תוכו עוד תוסיפו סרה": משל לאדם שהלך לחנות מכולת וביקש שק לשים בתוכו עשרה ק"ג קמח. לקח את הכף, מילא בשק מדד ומצא תשעה ק"ג, ולא נותר מקום להכניס עוד. ביקש מבעל החנות שק אחר גדול יותר, אך המוכר המיומן ידע את מלאכתו, הוא ניגש וחיבט בשק מפה ומשם עד שנעשה ריווח להכניס עוד קילו קמח...

והנמשל: אדם עושה עברות מכף רגל ועד ראש, כל כולו מלא עברות, ואין לו עוד מקום, המצפון מכביד עליו. מה עושה? מתחיל לומר וידוי, מכה על ליבו מעט, ואז המצפון שלו נהיה נקי, ובלבו מתפנה מקום לעברות נוספות... וזה שאומר הנביא, 'על מה תוכו עוד' - לצורך מה אתם מכים, האם בשביל ש'תוסיפו סרה'?!...

איך שבים בתשובה על חטאי הלשון?

שק הנוצות

מעשה היה באדם שבא לפני הגאון רבנו יוסף חיים מבבל זיע"א, ובפיו שאלה נכבדה: "ילמדנו רבנו, כיצד יש לכפר ולתקן חטא לשון הרע, עד כדי שימחק כליל?" השיבו הרב: "שמע נא לעצתי, ועשה ככל אשר אומר אליך!" הסכים האיש לקבל עליו לעשות כל אשר יאמר לו הרב. "אם כן", המשיך הרב, "לך בבקשה והבא לי שק מלא בנוצות קטנות!" התפלא האיש לשמע בקשת הרב, אך מה יעשה וכבר הבטיחו שלא ימרה את פיו. מיד הלך לשוק אל משחטת העופות, מילא נוצות קטנות מלוא השק, וחזר אל הרב כשהשק בידו. "עכשיו", פנה אליו הרב, "קח את כל השק, ותעבור ממקום למקום, ופזר את הנוצות ברוח לכל עבר ככל שתוכל!" מיודענו הרים גבה ושתים כששמע בקשה מוזרה זו, אך לא העז פניו להמרות את ציווי הרב. הלך האיש ברחובות העיר ובידו השק, ופיזר את תכולתו לכל עבר, ימה וקדמה צפונה ונגבה לכל אשר יישאנו הרוח. לאחר שסיים לפזר את כל הנוצות חזר אל הרב לשמוע את המשך "התיקון" המסובך הזה. "כעת", פנה אליו הרב, "לך בבקשה ואסוף את כל הנוצות אשר פיזרת ברחבי העיר, ואחר כך תשוב אלי..." כאן כבר לא יכול היה האיש להתאפק ופנה אל הרב: "הכיצד רבי אוכל לאסוף ולקבץ כמות עצומה כל כך של נוצות קטנות כאלה, הלא גם אם אלך ימים רבים - לא אוכל לאסוף את כל הנוצות הנידחות שנפוצו לכל עבר בארבע כנפות הארץ?" ענהו הרב: "ישמעו אוזניך מה שפיר מדבר! ומה אם נוצות אלו שפיזרת, פיר ענה בך שאינך מסוגל לאסוף, לשון הרע שסיפרת על חבריך, והשומעים גם הם הלכו וסיפרו לחבריהם וחבריהם לחבריהם, וכן הלאה, היאך תוכל לתקן זאת?"

בבוא האדם לחזור בתשובה על חטאי הלשון - כמה קשה הדבר! הרי מן הדין צריך הוא ללכת לבקש סליחה מכל אותם אנשים שהתגנו או ניזוקו מדיבוריו! (ח"ח ד יב). או עליו לנסות לבטל את דברי הגנאי שאמר, על ידי שיאמר לאותם אנשים ששמעו ממנו את דיבורי הלשון הרע: "טעיתי במה שדיברתי עמכם אודות פלוני, כי לפי מה שראיתי עתה, אין העניין כך", וכיוצא בדברים אלו, עד שיוציא את העניין מלב השומע. (חפץ חיים). בדומה מאוד לאיסוף נוצות מפוזרות - כך צריך האדם להיזכר בכל אותם דיבורים שפלט פה ופלט שם - ולחזור עליהם בתשובה. כמה קשה הדבר! ואם דיבר על קבוצת אנשים או על עדה שלימה וכדומה - מה יעשה אז?! לא לחינם אמרו רבותינו (ערכין טו ע"ב), שמי שסיפר לשון הרע אין לו תקנה! כמובן שאין זה בא לייאש אותנו מלשוב בתשובה על חטאי הלשון, כי עם רצון חזק - גם זה אפשרי [וכמאמר הזוהר הקדוש: "אדם צריך שלא ישם עצמו רשע... וכשמתוודה על חטאיו הריהו חסיד, כי בא לקבל תשובה, ומוציא עצמו מצד הרע. ואל תאמר שהקב"ה אינו מקבל אותו עד שיפרט כל חטאיו מיום שבא לעולם, כי אינו צריך לפרש אלא רק החטאים שזוכר, וכל החטאים האחרים נמשכים אחריהם"], אולם עלינו לתת על לבנו

להיזהר ולהישמר מאוד מאוד להבא במילים שאנו מוציאים מפינו, לבל נעמוד חלילה בפני שק מפוזר של דיבורים אסורים, שקשה מאוד לתקנם...

איזהו גבור הכובש את יצרו

הקרב האמיתי

תהלוכת ניצחון צעדה בגאווה ברחובות העיר. אזרחי המדינה מקטנים ועד גדולים באו לחלוק כבוד לצבא החוזר בניצחון מן המלחמה. לא מלחמה רגילה הייתה זו, אלא מלחמה עם אויב קשה במיוחד, אשר המאבק עמו נמשך על פני שנים רבות, ולכן שמחת הניצחון הייתה אדירה. חיילים חסונים צעדו בגאווה ולאחריהם מפקדים עטורי דרגות ואותות הצטיינות. ההמון המשולהב נופף להם בהתלהבות וזרק לעברם זרי פרחים. ואז הגיע הרגע הגדול, תרועת חצוצרות אדירה בשרה את בואה של כרכרת המלכות. על הכרכרה נראה המלך כשהוא עטור ניצחון. העם הצדיע לו ביראת כבוד. האווירה הייתה מרוממת.

והנה בתוך המהומה התקרב זקן אחד לעבר המלך ואמר: "יסלח לי אדוני המלך, הנה נא חזר המלך בניצחון מן המלחמה הקטנה, ברצוני לברך את המלך שיזכה להיות עטור ניצחון גם במלחמה הגדולה". "למה תתכוון בדבריך?" שאל המלך בתימהון, והזקן הסביר: "מלחמה זו שחזרת ממנה נמשכה כ-10 שנים, למעט את זמן ההפוגות והשינה, אך יש מלחמה שנמשכת על פני 120 שנותיו של האדם, 354 ימים בשנה, 24 שעות ביממה ללא הפוגות. ואת האויב הנלחם בה אי אפשר להפיל במכת מחץ אחת, שכן מיד לאחר שהוא נוחל תבוסה, מגייס הוא כוחות חדשים ומתחיל במלחמה נוספת, הוא לעולם אינו מתייאש. יש לו תכסיסי מלחמה מיוחדים, שחלקם אינם מוכרים לנו. הוא יודע לנצל בדיוק את רגעי החולשה, והגרוע ביותר שהוא מתחזה לעתים לאוהב, וקשה מאוד לזהותו, ובכן אדוני המלך, סיים הזקן, "אני מאחל לך הצלחה במלחמה הגדולה נגד היצר הרע".

"איזהו גבור הכובש את יצרו"

כל אדם יודע אל נכון עד כמה נכונים דברים אלו! לעתים אדם יכול לעשות דברים גדולים וקשים לביצוע, פעולות הדורשות מאמץ גופני רב, הרפתקאות מסוכנות וכו', אך כל זה קל מאוד ביחס להתגברות פנימית אחת, התאפקות בשעת כעס, הימנעות מלשון הרע, שינויי הרגלים וכיוצא. דברים מעין אלו דורשים מאמץ פנימי גדול מאוד.

כמה מאירים הם דבריו של הרמח"ל בספרו "מסילת ישרים": "והנה שם הקב"ה את האדם במקום שרבים המרחיקים אותו ממנו יתברך. והם הם התאוות החומריות, אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמתי. ונמצא שהוא מושם

באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין למוטב, הם הם הניסיונות לאדם. העוני מצד אחד והעושר מצד אחד, השלווה מצד אחד והייסורים מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור, ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדים - הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה להידבק בבוראו, ויצא מן הפרוזדור הזה, ויכנס בטרקלין לאור באור החיים..."

"אבינו מלכנו"

בעשרת ימי תשובה אנו מוסיפים בתפלה לאחר חזרת הש"צ את נוסח 'אבינו מלכנו'. ונהגו לאומרו בקול רם, ובני אשכנז נהגו גם לפתוח את ההיכל בשעת אמירתו. אך יש להתבונן שהרי יש עוד 'אבינו מלכנו' שאנו אומרים במשך השנה - לאחר הוידוי, ואותו אנו אומרים בשקט. ובאמת מה ההבדל ביניהם?

ובארו המפרשים על פי משל,

לסוחר בדים שהלך פעם לבית החרושת כדי להזמין בדים לקראת החגים. ניגש אליו המוכר והראה לו: בד כזה עולה כך וכך למטר, והלה החל צועק כנגדו: לא לזה התכוונתי, אני רוצה סוג אחר. ולאחר שמראה לו את הסוג הרצוי, מחפש בד נוסף ושוב לא מוצא חן בעיניו, וצועק על המוכר. וכך שעה ארוכה מדבר בקול רם ובצעקות. והנה לאחר שארז לו המוכר את כל החבילות לפי רצונו, ניגש האיש לשלם. הוא נוכח לראות כי התשלום מסתכם במחיר גבוה מאוד, בשלב זה הנמיך את קולו ודיבר בשקט עם המוכר: תעשה טובה, תעשה לי הנחה, תן לי חלק מהסכום בהקפה, אתה יודע שהיום המצב לא פשוט, יש מיתון, תתחשב. הסתכל המוכר על הקונה ותמה עליו: תאמר לי אדוני היקר, הרי לפני שתי דקות דיברת בקול רם ובצעקות, ומה קרה שעכשיו הנמכת את קולך, שמא הצטרדת?! והתשובה ברורה לכל אחד, כי אילו היה מעז לצעוק גם בשעת התשלום, הלוא בוודאי שהמוכר לא היה נותן לו הנחה, ואולי גם היה מעיף אותו מהחנות על חוצפתו ועזות פניו, לכך לא הייתה לו ברירה אלא להנמיך את קולו ולדבר בנחת שאולי ישמעו לו, כמו שכתוב 'תחנונים ידבר רש'.

והנמשל, כשבאים אנו לבקש מה' יתברך פרנסה, הצלחה ורפואה, אנו מבקשים בקול רם 'אבינו מלכנו כתבנו בספר חיים טובים' 'כתבנו בספר פרנסה טובה' 'כתבנו בספר גאולה וישועה'... אומר לנו הקב"ה אני מוכן לכתוב אתכם, אבל מה אתם משלמים עבור זה, אני רוצה תמורת זה, שתעשו מצוות ומעשים טובים. ולצערנו הרב, כל אחד ואחד מאתנו יודע בסתר לבבו את מיעוט ערכו ומעשיו הדלים, לכך בזה אנו באים ואומרים בלחש 'אבינו מלכנו חטאנו לפניך רחם עלינו', 'חננו ועננו, כי אין בנו מעשים' 'עשה עמנו צדקה וחסד... ואנחנו לא נדע מה נעשה, כי עליך עינינו', אתה

מכיר אותנו כמה דלים ורשים אנחנו ממעשים טובים, מתורה ומצוות, אם כן תן לנו בהקפה, תעשה לנו הנחה.

עשרת ימי תשובה: ושוב יום אחד לפני מיתתך (אור דניאל).

מי יודע עתו ומתי קיצו? דוד המלך ביקש מהקב"ה (תהילים לט, ה): "הודיעני ה' מידת קצי ומידת ימי מה היא אדעה מה חדל אני". בגמרא (שבת ל): אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב 'הודיעני ה' קצי ומידת ימי מה היא אדעה מה חדל אני'? אמר דוד לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, הודיעני ה' קצי! אמר לו: גזירה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם. "ומידת ימי מה היא?" – גזירה היא מלפני שאין מודיעין מידת ימיו של אדם. "ואדעה מה חדל אני" – אמר לו: בשבת תמות. ע"כ. הקב"ה אינו מודיענו כמה ימי שנות חיינו. גזירה היא מלפני ומכאן מתבקשת המסקנה, כיוון שכך, חשוב כל יום כאילו זה היום האחרון בחיך (חפץ חיים).

יש אנשים הבטוחים באריכות ימיהם ומשאירים את הלימוד והתפילות לקראת סוף ימיהם, "לקראת הפנסיה" כהגדרתם... אך, לצערנו, מדי יום שישי מתפרסמים נתונים מבהילים במהדורת החדשות בצהריים: "השבוע נהרגו 12 (!) בני אדם, כמו כן 9 בני אדם נפצעו קשה..." אם נשאל את בני משפחותיהם יתברר לנו כי אף אחד מהם לא ידע על האסון הגדול שעומד להתרחש. איש מהם לא ציפה פתאום ללא הודעה מוקדמת... למות, או ח"ו, להיפצע קשה, שזה... כמעט מוות. יש מיששו שיכול להבטיח לאדם חיים? רק הקב"ה הוא הגוזר חיים, הוא הקוצב לכל בריה ובריה את ימיה, אז איך אפשר להיות שאננים ולומר "בעזרת ה'", יהיה בסדר. הנה עוד כמה שנים אני פורש מהעבודה ואז אקבל עלי שבת, תפילה, שיעור תורה... הילדים יגדלו ויהיה לי קל יותר בחיים". יהודי יקר! מי מבטיח שתגיע לעת הזאת? מי מוכן לערוב לך שתהיה בריא ותוכל ללמוד ולהתפלל? די אם תעיף עיניך במחלקות בתי הרפואה ותראה כמה אנשים פתאום נעשו חולים, פתאום קיבלו את "המחלה" וכבר אין להם כוח לכלום. שוב בימי בחורותיך, בעוד יש בכוחך לעשות. אל תאמר מחר פן יהיה מאוחר. זו עצת היצר לדחות ככל יכולתו, הוא תמיד מציע "רק לא מהיום... בעזרת ה'", כל דבר בעתו ובזמנו..."

בספר "מעשה איש" מובא מעשה שסיפר רבי ראובן אליצור שליט"א: בשנת תש"ד למדתי בחברותא בישיבת "בית יוסף" בת"א עם בחור בן ארבע עשרה שנה, בעל כישרון נפלא ומתמיד עצום. הוריו העשירים גרו בסמוך לישיבה, אבל הוא העדיף לאכול עם חבריו את המאכלים הדלים של מטבח הישיבה, כי חס על זמנו לחזור לביתו לארוחת הצהריים. אחר כך עברתי ללמוד בישיבת פוניבז', וכעבור מספר חודשים פגשתיו בת"א ונדהמתי לשמוע ממנו שעזב את הישיבה והינו עובד ביהלומים... בראותו את תדהמתי, הסביר לי, שבעלי בית החרושת הם אחיו, והם מלמדים אותו

תחום חשוב בענף היהלומים, הנקרא "קליוון". זה מקצוע משתלם באופן מיוחד, עד שעבודה של שעתיים ביום מבטיחה פרנסה בריווח לעובדיה. אז יתפרנס בכבוד, ילמד בנחת ומתוך הרחבה מבלי להצטרך לבריות.

אמרתי לו, שאחיו יוכלו ללמדו את המקצוע גם בעוד עשר שנים, לכשיצטרך לפרנס אישה וילדים, אך עתה חבל על הזמן היקר שלו, על כישורונותיו הנפלאים ועל העתיד המזהיר שלו כי הוא מיועד לגדולות – ומה שיכול להשיג בשנה אחת עתה, לא יוכל להשיגו אחר כך בעשר שנים! הוא הוסיף והסביר לי, שבכל ענף היהלומים זקוקים לעובדים מועטים בלבד במקצוע זה, ולכן מלמדים אותו רק לבני משפחה הקרובים ביותר, וכעת נקרתה לפניו הזדמנות פז, כי אחיו זקוקים לבעל מקצוע שכזה בבית החרושת שבבעלותם.

לא הצלחתי לשכנעו כי היה תקיף בדעתו שהזדמנות כזאת אינה חוזרת פעמיים. אמרתי לו: "הרי החזון איש חי ובית דינו קיים. בוא וניסע אליו לשמוע ממנו את דעתו." הוא ניאות לדברי ויחדיו נסענו לבני ברק. הגענו לדירת החזון איש בגבעת רוקח. החזו"א שמע במתינות את כל העניין, ולא ענה אף מילה. רק הוציא גמרא תענית והקריא את המעשה באילפא ורבי יוחנן: "אתו שני מלאכי השרת. אמר חד לחבריה: נישוי עליהו האי גודא ונקטילנהו, שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כו". הוא דיבר בהתרגשות עצומה והדגיש כל מילה ומילה בהדגשה יתירה. אחר פנה לבחור ושאל: "מה אתה אומר?", הלה ענה בהחלטיות: "אני חוזר לישיבה!"

בראות האב שבנו החמיץ הזדמנות זאת להיות בעל מקצוע טוב וחזר לישיבה, לא השלים עם הדבר. כשנפגש עם החזו"א, שוחח עמו על כך ובסופו של דבר נעתר האב לבקשתו לדחות בשנתיים את לימוד המקצוע. שנתיים אלה נוצלו עד תום. הבחור למד בהתמדה עצומה. בד בבד נתעלה מאוד בקדושה ובעבודת ה', בהדרכתו של הרה"ג רבי אהרון ראטה זצ"ל, בעל "שומר אמונים". והנה, בדיוק במלאת שנתיים, נסתלק הבחור לבית עולמו בפתע פתאום לאחר ארבעה ימים של חום גבוה, שהרופאים לא ידעו סיבתו. החזו"א ניסח בכתב ידו את נוסח המצבה בשלמותה עם כל השבחים המופלגים שבה. עצם העובדה שהאסון אירע בדיוק כתום שנתיים, שאותן ביקש החזו"א שיישאר בישיבה, עשה רושם עז על האב שהתקרב ביותר אל החזו"א והפך לאחד מבאי ביתו.

לצערנו, מקרה זה אינו חריג ורבים הם האנשים המבקשים לדחות את "תשובתם" למועד מאוחר יותר. כוונתם אכן רצינית. הם רוצים בכל נפשם ובכל מאודם להשלים בבוא היום את מה שהחסירו או איבדו במשך השנים. אך אם האדם היה יודע עתיו, אכן יכל לתכנן את "לוח החיים" האישי שלו. אך מי שקובע את ימיו של האדם זה הקב"ה, ומה לעשות שהוא אינו מגלה רז זה לבניו. על כן, יהודי יקר, עכשיו, היום, עם כל הצרות, כל הקשיים, כל הייסורים, קבל עליך תשובה, שאבן היסוד שלה הוא

לימוד תורה. אל תדחה זאת למועד מאוחר יותר, כי האדם אינו יודע עתותיו ושנות חייו.

עשרת ימי תשובה

מנהג ישראל שהרב דורש בשבת הגדול ובשבת תשובה, בשבת הגדול בהלכות פסח ובשבת תשובה בהלכות תשובה. (צמח צדיק - מויז'ניץ)

רגיל היה הרה"ק מוהר"י מרוזין זצ"ל לספר, מעשה ברב אחד שהיה רגיל לדרוש בשבת הגדול בהלכות תשובה, ובשבת תשובה בהלכות תשמישי כלי חרס והכשרם. ואמר, כי היה דורש טוב לעמו, כי בשבת תשובה, צריך לב נשבר כשבירת כלי חרס, למען ידע שהוא חרס מחרסי האדמה, ובפסח שהוא מוחין דגדלות, צריך לשוב בתשובה שלימה, שיהיה פה-סח לה', והנזהר בפסח ממהו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה.

תלויים ועומדים

בעשרת ימי תשובה יפשפש במעשיו לשוב בתשובה שלימה ממעשיו הרעים, ולהרבות במצוות וצדקות ומעשים טובים. שבימים אלו מאזני המשפט ביד ה', ובינוניים תלויים ועומדים, זכו נחתמים לחיים, לא זכו נחתמים למיתה. לכן לכו ונשובה אל ה' בטרם יחשכו כוכבי נִשְׁפָּנו [נשף, לשון ערב, דהיינו בטרם שיערוב יומו של האדם, ויתבקש בבית דין של מעלה]. ואף על פי שהתשובה והצעקה יפים הם תמיד, בימים אלו יפים הם ביותר ומתקבלים מיד. כמו שדרשו חז"ל על הפסוק, 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב', אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

הנהגות טובות בימים אלו

כתב מרן בשלחן ערוך (סימן תרג), שיזהר האדם בימים אלו של עשרת ימי תשובה, גם בדברים שאינו רגיל להיזהר בהם במשך השנה. ובארו רבותינו, כי אף על פי שמקבל האדם על עצמו חומרות והנהגות טובות רק לימים אלו, ואחר יום הכיפורים חושב הוא לחזור להנהגותיו הרגילות, מכל מקום עצם זה שהצליח לשנות את עצמו מהרגליו ומדרכיו הקבועים אפילו לתקופה קצרה, יש סיכוי שדבר זה ישפיע עליו גם להבא, וימשיך כך להתעלות ולהתקרב יותר ויותר לבורא עולם. ובוודאי שעל אחת כמה וכמה צריכים אנו להתחזק בדברים שהם מעיקר הדין, אך שאור שבעיסה [יצר הרע] מעכב אותנו שלא להקפיד לתת לב עליהם לקיימם. ונכתוב מספר דוגמאות, אשר לצערנו חסרה בהם המודעות אצל חלק מהאנשים.

בשר חלק

המושג בשר 'חלק', נוצר לפני כמאה וחמישים שנה, ומעשה שהיה כך היה: האוכלוסייה בירושלים הייתה מונה בני ספרד בלבד, וזאת מחמת מושל ישמעאלי רשע שלא האמין בבני אשכנז כיהודים כיון שבאו מארצות הנצרות, ועל כן היה מטיל עליהם מיסים כבדים והיו הולכים להתגורר בעיקר בערי חברון וצפת. לאחר שמת מושל רשע זה, נתמנה מושל אחר ליברלי שקיבל כי האשכנזים הינם יהודים ממש, ואז נהרו רבים לעיר הקודש ירושלים ופתחו משחטות. מפאת חילוקי הדעות בגדרי בהמה טרפה בין מרן השלחן ערוך שהספרדים קבלו הוראותיו, ובין הרמ"א שהאשכנזים קבלו הוראותיו, גרם הדבר לבלבולים, כי יש בהמות שמרן מטריף ולרמ"א הם כשרים. אי לכך תיקן הראשון לציון דאז הגאון רבי יעקב שאול אלישר זצ"ל, שעל הבשר הכשר לדעת מרן יכתבו 'חלק', ועל הבשר הכשר לרמ"א יכתבו 'כשר', והזהירו כי הספרדים לא יקנו אלא מה'חלק' בלבד, כי ה'כשר' הוא טרף לדעת מרן, ותקנה זו קיימת עד היום. אמנם במשך השנים טעו מהספרדים והחלו לקנות בשר 'כשר'. אשר על כן, יש ליידע את בני ספרד כי גם היום קיים הבדל זה בין 'כשר' ל'חלק', ואין להקל ראש ולקנות בשר 'כשר', כי הוא 'טרף' לספרדים. ואדרבה זה הזמן להתחזק בימים אלו ולהתחיל לקנות בשר 'חלק' ולא 'כשר', ובעזרת ה' ימשיך כך בכל השנה. וברוך ה' כיום רבים מבני אשכנז מקפידים שלא לאכול אלא 'חלק', כי מי יעז להכניס לפיו בשר הטרף לדעת מרן.

תפילה בציבור

ענין נוסף שלצערנו הרב, יש חוסר מודעות בחשיבותו, הוא ענין 'התפלה בציבור'. וכבר דרשו חז"ל (ברכות ח עמוד א) על הפסוק: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון", אימתי הוא עת רצון? בשעה שהציבור מתפללים. שאין הקב"ה מואס בתפלתם של רבים, שנאמר 'הן אל כביר ולא ימאס'. ואמר הקב"ה כל העוסק בתורה, ובגמילות חסדים, "ומתפלל עם הציבור", מעלה אני עליו כאילו פדה אותי ואת בני מבין אומות העולם. ועוד אמרו (תענית ח עמוד א): אמר רבי אמי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו [שמתפלל בכוונת הלב], שנאמר (איכה ג מא) נִשָּׂא לִבִּי וְאֶל פְּתִיחַ אֵל בִּשְׁמַיִם. ואמנם יש פסוק אחר שאומר (תהילים עח לו) וַיִּפְתְּוּהוּ בְּפִתְּיָם וּבִלְשׁוֹנָם יִכְזְּבוּ לוֹ, וְלִבָּם לֹא נִכּוֹן עֲמוֹ וְלֹא נֶאֱמָנוּ בִּבְרִיתוֹ. ואעפ"כ כתוב שם, וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עֲוֹן, משמע שאף על פי שאינם מכוונים כל כך וליבם בל עימם, בכל זאת הקב"ה מקבל את תפלתם ומוחל להם, והיאך יתכן? אומרת הגמרא שהדבר תלוי: אם התפלה היא בצבור, אזי אפילו שאינם מכוונים כל כך, הקב"ה מכפר להם. אבל אם התפלה היא ביחיד, אין התפלה נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו ומכווין בכל ליבו! ובאמת, מי מאתנו יכול להעיד על עצמו שהוא מתפלל את כל התפלה בכוונת הלב ומכווין בכל מילה ומילה!?

והנה מרן השלחן ערוך (סימן צ סעיף טז) פסק, שצריך להתאמץ וללכת אפילו הליכה של מרחק י"ח דקות [960 מטר], כדי להתפלל עם הציבור שם. ורק אם אין לו מנין בתוך מרחק זה, הריהו אנוס ופטור. וכאשר הוא אנוס כנ"ל או שאינו בקו הבריאות ואינו יכול ללכת, אזי יכווין להתפלל באותה שעה שהציבור מתפללים (שם סעיף ט). וכתב המשנה ברורה (ס"ק נב): וזו תוכחת מגולה לאותם אנשים שהם בעיר, ומתעצלים ללכת לבית הכנסת להתפלל בציבור. וכבר אמרו חז"ל (ברכות ח עמוד א): כל מי שיש בית הכנסת בעירו ואינו נכנס לשם להתפלל, נקרא שכן רע. אשר על כן, חזקו ונתחזקה להתפלל יום יום שחרית, מנחה וערבית בציבור, ובפרט הניסיון גדול באותם מקומות שלצערנו הרב אין הרבה בתי כנסת, ובאותם בתי כנסת שמתפללים בהם, פעמים שהזמנים מדאי מוקדמים לכמה אנשים, ומחמת זה מפסידים הם את התפלה בציבור מידי יום, או שמורים היתר לעצמם לבוא רק ביום שמוציאים ספר תורה. אבל כבר אמרו חז"ל (אבות פ"ה משנה כב): 'לפום צערא אגרא', לפי הצער של האדם כך גדול שכרו יותר, שמתאמץ יותר להילחם ביצר הרע. כי בעוונותינו הרבים הדבר הזה נפרץ בכמה מקומות, ומרוב שכבר הורגלו בכך להתפלל בבית ביחידות, אינם מרגישים שום נקיפות מצפון, כמו שאמרו חז"ל (יומא פו עמוד ב), עבר אדם עבירה וחזר עליה שוב, נעשית לו כהיתר, שאינו מרגיש כלל בחומרת העבירה, ה' יצילנו.

והחכם עיניו בראשו, שכאשר יודע שקשה עליו הקימה בבוקר, יתאמץ לישון מוקדם יותר, כך שלא יביא את עצמו לניסיון שיקשה עליו לקום ולהתפלל במניין, כי זו עצת היצר הרע לתת לאדם תחושה על ערנות בלילה, וכך הוא חוטף וגונב לו את התפלה במניין, אשר מעלותיה ושכרה לא יסולאו בפז. ואף אם קרה פעם שחזר בשעה מאוחרת מאיזו שמחה, יתגבר כארי לקום ולהתפלל במניין, כמובא בהלכה הראשונה הפותחת את השלחן ערוך (סימן א סעיף א): "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו", וכתב הרב משנה ברורה (ס"ק א): כי לכך נברא האדם - לעבודת בוראו, כמו שאמר הכתוב: כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לומר: איך תעמוד בבוקר כי הקור גדול, או ישיאנו בקיץ לומר: איך תעמוד ממיטתך ועדיין לא שבעת משנתך, יתגבר עליו ולא ישמע לו. ויחשוב בנפשו אילו היה נצרך לעמוד לשרת לפני מלך בשר ודם, כמה היה זהיר וזריז לעמוד בהשכמה להכין עצמו לעבודתו, כל שכן וקל וחומר בן בנו של קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. ישמע חכם ויוסף לקח.

צאת השבת

כידוע, יש מחלוקת גדולה בפוסקים בזמני צאת השבת, ולדעת מרן השולחן ערוך ורוב ככל רבותינו הראשונים זמן צאת השבת הוא כדעת רבנו תם, שבחורף הוא כחצי

שעה אחר צאת השבת הרגיל, ובקיץ הוא כארבעים וחמש דקות, אחר צאת השבת הרגיל, כמפורסם בלוחות השנה. והן אמת כי מעיקר הדין נפסקה ההלכה כדעת רבותינו הגאונים שזמן צאת השבת הרגיל הוא העיקר, אך לפחות בעשרת ימי תשובה, יש להקפיד להוציא את השבת כפי זמן רבנו תם כמפורסם בלוחות, וזוהי חומרה חשובה מאוד בספק איסור מן התורה של חילול שבת.

ועיין בחוברת 'השבת בהלכה ובאגדה' חלק א', ששם בארנו את החשיבות והמעלה להוציא את השבת כדעת רבנו תם, ובפרט באיסור כה חמור של ספק חילול שבת שיש בו חיוב סקילה. ובוודאי שאדם ירא שמים, שנוהג להחמיר בכל מיני חומרות בעניינים שונים מדרבנן, על אחת כמה וכמה שיש לו להחמיר בספק איסור מן התורה, ולחשוש לדעת רוב הראשונים ומרן השלחן ערוך שפסקו כן. ותן לחכם ויחכם עוד. ויש לציין כי יש מקומות שברוך ה' ארגנו שיעור תורה בענייני אגדה בכל מוצאי שבת קודש לאחר סיום תפילת ערבית עד זמן צאת השבת של רבנו תם, ודבר זה אין ערוך אליו שמזכים את הרבים, ובפרט בשעה כזאת שאין הרבה לומדים, וכל המשתתף הרי הוא נוטל שכר כנגד כולם. [ופעמים זה מונע גם מחלוקת בבית, כי כידוע שבשעות אלו, האישה עסוקה בכביסה ובניקיון הבית וכו', ומעדיפה לעיתים שהגברים יתעכבו מעט], וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

לימוד ההלכה

אמרו חז"ל (ברכות ח ע"א) מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ודרשו שם על הפסוק: אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות. ובאר המהרש"א, שאוהב הקב"ה את בתי המדרשות שלומדים בהם הלכה פסוקה, [שהם כמו לשכת הגזית שהשכינה שורה עליהם], יותר מבתי המדרשות שאין לומדים בהם הלכה פסוקה. וכן כתב היעב"ץ שם. והדברים פשוטים שהרי אם אינו בקי בהלכות ובדינים, הלוא כשול יכשל בכל מעשיו, כי אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד. צא וראה מה שכתב הגאון השפתי כהן (יורה דעה סימן רמו ס"ק ה): יש בעלי בתים הנוהגים ללמוד בכל יום תלמוד עם פירוש רש"י ותוספות, ואינם לומדים בפוסקים. אבל האמת היא שצריכים ללמוד בספרי הפוסקים דיני התורה להלכה ולמעשה שזהו שורש ועיקר לתורתנו, ואינם יוצאים ידי חובת מצות תלמוד תורה כלל בלימוד התלמוד, ולכן אם אינם לומדים אלא שלוש או ארבע שעות בכל יום, לא ילמדו גמרא בלבד. גם הגאון רבנו זלמן כתב: אדם שאין לו פנאי הרבה, צריך שיהיה כל לימודו בלימוד הדינים המביאים לידי מעשה, שהם ההלכות הצריכות לכל אדם לדעת אותם, כדי לקיים את המצוות, ולהיזהר שלא להיכשל באיסורים חס ושלום. ובספר תשובה מאהבה כתב: זה השלחן אשר לפני ה' שמו נאה לו "שלחן ערוך - אורח חיים", אשר בו כל ההנהגות

והדינים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ובו הלכות גדולות לשבת וברכות הנהנין ויתר ההלכות, ולא כאשר ראיתי מההמון שלומדים בכל יום דף גמרא, ואינם יודעים דיני ברכות הנהנין והלכות שבת. ועיין עוד בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יב סימן צג ד"ה ובסיומא דש"ס).

ותהילות לאל יתברך, זכינו שבדורות הללו מתקיימת נבואתו של הנביא עמוס (פרק ח פסוק יא) הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָאִם ה' א-לוקים, וְהִשְׁלַחְתִּי רָעַב בָּאָרֶץ, לֹא רָעַב לֶלֶחֶם וְלֹא צָמָא לְמַיִם, כִּי אִם לְשֹׁמֵעַ אֶת דְּבָרֵי ה'. ועל כן, יש להתאמץ בעוז ובתעצומות ללמד את אותם השבים לצור מחצבתם את ההלכה למעשה, למען ידעו את הדרך אשר ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשו. וכמו שבארו המפרשים מה שמתפללים כל יום, "השיבנו אבינו לתורתך... והחזירנו בתשובה שלימה לפניך", בתחילה צריכים ללמוד את התורה, כדי לדעת כיצד להתנהג, שלא יחלל שבת מחוסר ידיעה, ולא יברך ברכות לבטלה וכו' וכו', ורק אחר כך יכול להגיע למעלת 'החזירנו בתשובה שלימה לפניך', אבל קודם לכן לא הגיע עדיין לתשובה שלימה.

ובאמת שכיום ברוך ה' רבתה המודעות אצל הרבה אנשים ונשים בחשיבות ובחובה שבלימוד ההלכה, ומקומות רבים הגדילו לעשות, לבד מהשיעורים שנמסרים בהלכה, עורכים מבחנים על ההלכות, כדי לדרבן את הציבור לחזור ולשנן, וברוך ה' זכינו שנבחנים על החוברות הללו, שלשונם קלה ומתאימה לכל נפש, איש ואשה קטן וגדול, ואשריהם המזכים את הרבים ומדרבנים את הציבור בתעודות ופרסים שעליהם נאמר: "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד", וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. אשריו בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא.

יום בשנה חשוב כשנה

שבעת הימים שבין ראש השנה לכיפור, הם כנגד שבעת ימי השבוע של השנה שעברה. ובכל יום יעשה תשובה וירבה בתורה כפי כוחו, ויכווין לכפר בזה על כל מה שחטא בשנה שעברה כנגד אותו היום. למשל: ביום ראשון בשבוע, יכוון לתקן כל מה שחטא במשך כל ימי ראשון שבשנה שעברה, וכך במשך כל ימות השבוע, ובפרט ביום השבת, יכווין לתקן כל מה שפגם בכל השבתות של השנה שעברה. (רט)

"מנהג הכפרות"

המנהג לעשות 'כפרות' בעשרת ימי תשובה יסודתו בהררי קודש עוד מימות הגאונים למעלה מאלף שנה, והיום כבר נהגו כן בכל תפוצות ישראל. (רכב)

המנהג לקחת תרנגול זכר לכל אחד מבני הבית הזכרים, ותרנגולת נקבה לכל אחת מבני הבית הנקבות. ולמעוברת תרנגול אחד ושתי תרנגולות מספק, שאולי העובר זכר

ואולי נקבה. ומי שאין ידו משגת, די שייקה תרנגול זכר אחד לכל בני הבית הזכרים, ותרנגולת נקבה אחת לכל בנות הבית. ומהדרים לקחת תרנגולים לבנים על שם הפסוק (ישעיה א יח), אם יהיו חֲטָאִיְכֶם פְּשָׁנִים, פְּשָׁלָג יִלְבְּינוּ. (רכב, רכה) טוב שיקדים לסובב את התרנגול על עצמו תחילה, ואחר כך יסובב על בני ביתו. וכמו שנאמר אצל הכהן הגדול, וכפר בעדו ובעד ביתו, כדי שיבוא זכאי וכפר על האחרים. (השל"ה, חוות יאיר, כף החיים. רכה)

הרהורי תשובה - יש לאדם להרהר בתשובה בשעת עשיית הכפרות, ויחשוב בלבו שכל מה שעושים עתה לעוף, דוגמת ארבע מיתות בית דין, ראוי היה להיעשות בו. כי בעת שהשוחט אווז את הסימנים בצוואר העוף הוא דוגמת 'חנק', וכששוחטו הוא 'הרג', וכאשר משליכו וחובטו בקרקע הוא דוגמת 'סקילה', וכאשר מחרכים ומהבהבים אותו באש הוא דוגמת 'שריפה'. ועל ידי שהוא מדמה בנפשו כך ומהרהר בתשובה, ה' יתברך אשר ימינו פשוטה לקבל שבים, מוחל לו. (רכד)

שחיטה - לא ישחט את העוף על יד עוף אחר חי, משום צער בעלי חיים, וגם מחשש שמא תצטמק הריאה של העוף החי מהפחד ויהיה טרף. (יו"ד סימן לו סעיף יד. רכח)

כיסוי הדם - לאחר שחיטת עוף או חיה, חייב לכסות בעפר את הדם הזב בתחילת השחיטה, וקודם השחיטה ייתן עפר על הארץ וישפוך את הדם עליו. וקודם שמכסה מברך: "בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כיסוי הדם בעפר".

לא יכסה את הדם בעפר אלא לאחר בדיקת הסכין. ומצוה זו שייכת לשוחט, כי התורה אמרה 'ושפך' את דמו 'וכיסהו' בעפר, מי ששפך הוא יכסה. אך טוב וכדאי שלאחר שכיסה השוחט את הדם פעם אחת בשחיטת העוף הראשון, יכבד בעופות הבאים את בעל העוף, [וטוב שיאמר לו השוחט שיכסה בשליחותו]. ומצוה לחזור אחר מצוה חשובה זו, ובפרט בזמן הזה שאינה מצויה כל כך. ואם נמצאים כמה מבני הבית, כל אחד יברך על העוף שלו ויכסה. והוא הדין לנשים בכל זה. (רכז)

לאחר השחיטה, ימלח את העוף כדין ויאכל אותו. וייתן את דמי פדיון התרנגולים לעניים, וזה עדיף יותר משיתן להם את התרנגולים עצמם, מחשש שמא יתביישו העניים, שלאחר שהשליך את עוונותיו על העוף נותנו להם. (רכה)

גמר חתימה טובה